Історична основа поеми Т. Шевченка «Гамалія»

Т. Шевченка ще з дитинства цікавила і захоплювала історія героїчного минулого українського народу, а особливо його боротьба проти турецько-татарських загарбників. Ніхто з поетів не оспівав так натхненно «козацьку славу», як Тарас Шевченко. Козацьку мужність відтворив поет у віршах та поемах «Тарасова ніч», «Іван Підкова», «Гамалія» та інших.

Історія нашого народу знає немало імен відважних козаків-запорожців, які мужньо захищали рідний край, відганяли орду на південь, а то й не раз на своїх човнах перепливали Чорне море, визволяли бранців з турецької неволі. Турки боялися цих походів, бо безстрашні козаки підпалювали їх міста, руйнували фортеці, визволяли своїх співвітчизників і з багатою здобиччю поверталися додому.

Один із таких походів оспівав Т. Шевченко в історичній поемі «Гамалія», в основу якої покладено правдиву, хоч і дещо романтичну розповідь про героїчний морський похід запорожців під отаманування Гамалії в Туреччину з метою визволення бранців.

Поема починається піснею невільників-українців, що страждають в турецькій неволі. Пісня ця у стилі народних голосінь, у ній, як і в народних думах, невільники люблять свій рідний край, свою Україну і тужать за нею. Цей плач долинув до рідних берегів — і ось друга пісня, але це вже не плач, а бойовий клич січового козацтва, які їдуть не грабувати, а визволяти земляків. Друга пісня близька до народних історичних пісень.

Гамалія — узагальнений образ козацького ватажка. Він завжди серед запорожців, завжди там, де найбільш потрібний:Наш отаман ГамаліяОтаман завзятий:Забрав хлопців та й поїхавПо морю гуляти... Слави добувати.

Безмежна відвага, мужність, сміливість запорожців захоплювала поета:Неначе птахи чорні в гаї,Козацтво сміливо літає.Ніхто на світі не втече!Вогонь запеклих не пече.Сам Гамалія розбив хурдигу (тюрму), поламав кайдани, випустив бранців. Поет у дусі народних дум прославляє і величає Гамалію:

Слава тобі, Гамалію,На ввесь світ великий, —На ввесь світ великий,На всю Україну,Що не дав ти товариствуЗгинуть на чужині!Отже, Т. Шевченко ще в ранній творчості почав розробляти історичну тему, джерелами якої були українські народні думи та історичні пісні, історичні праці, такі, як, наприклад, «История Малой России» Бантиш-Каменського, де описано походи козаків Гамалії.